

УДК 338.12.017

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-10-9

**РИНОК МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ
УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ©**

ПРОНЬКО Л.М.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії

КОЛЕСНИК Т.В.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії

САМБОРСЬКА О.Ю.
кандидат економічних наук, доцент
кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії
Вінницького національного
аграрного університету
(м. Вінниця)

У статті розглядаються актуальні питання щодо перспектив розвитку ринку молока та молочної продукції. Досліджено, що найбільшого прориву вітчизняна молочно галузь досягла в якості молока: молоко низької якості залишилось переважно у господарствах населення, де не витримується технологія його отримання, а показники якості та безпечності молока, виробленого в промислових господарствах значно підвищились.

В процесі проведеного дослідження, обґрунтовано, що в молокопереробній галузі України існує низка проблем, які заважають її подальшому розвитку, основними з яких є: збільшення конкуренції з боку нелегально працюючих підприємств, тіньовий ринок, фальсифікована продукція, недовіра та відсутність кооперації між виробниками та переробниками продукції тощо. Авторами доведено, що вирішити ці проблеми можна шляхом об'єднання виробників молока та переробників у кооперативи та забезпечення їх ефективною державною підтримкою.

Ключові слова: молоко, молокопереробна галузь, якість, поголів'я, молочне скотарство, ціна реалізації, ринок.

Табл.: 2. Рис.: 5. Літ.: 12

UKRAINIAN DAIRY MARKET: STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

PRONKO Lyudmila ,
Candidate of economic sciences, associate professor,
Associate Professor of Administrative Management Department
and alternative energy sources,

KOLESNIK Tatyana,
Candidate of economic sciences, associate professor,
Associate Professor of Administrative Management Department
and alternative energy sources,

SAMBORSKA Oksana,
Candidate of economic sciences, associate professor,
Associate Professor of Administrative Management Department
and alternative energy sources,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

The article deals with topical issues concerning the prospects for the development of the milk and dairy market. It was investigated that the domestic milk industry achieved the greatest breakthrough as milk, since January 1, 2019 the DSTU 3662: 2018 «Milk and raw cow» came into force. due to the fact

that milk processing enterprises receive no less than the first grade, and, as you know, farms provide milk to only a second kind. As a result, the quality and safety of milk purchased in industrial farms has increased significantly. The authors emphasize that an important factor in the development of production activity for commodity producers is the selling price of milk, which in 2018 in Ukraine was 7602.4 UAH / t, which is 368.4 UAH / t more than in 2014.

It is substantiated that in the milk processing industry of Ukraine there are a number of problems hindering its further development, the main of which are: increased competition from illegally operating enterprises, shadow market, counterfeit products, distrust and lack of cooperation between producers and processors of products, etc. The author has proved that solving these problems is possible by combining milk producers and processors in cooperatives and ensuring their effective state support.

Key words: milk, milk processing industry, quality, livestock, dairy cattle breeding, selling price, market, etc.

Tabl.: 2. Fig.: 5. Lit.: 12.

РЫНОК МОЛОЧНОЙ ПРОДУКЦИИ УКРАИНЫ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

ПРОНЬКО Л.М.

*кандидат экономических наук, доцент
кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии*

КОЛЕСНИК Т.В.,

*кандидат экономических наук, доцент
кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии*

САМБОРСКАЯ О.Ю.,

*кандидат экономических наук, доцент
кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии*

*Винницкого национального аграрного университета
(г. Винница)*

В статье рассматриваются актуальные вопросы перспектив развития рынка молока и молочной продукции. Доказано, что наибольшее прорыва отечественная молочная отрасль достигла в качестве молока, поскольку 1 января 2019 вступил в силу ДСТУ 3662: 2018 «Молоко-сырье коровье», которым обусловлено поступления на перерабатывающие предприятия молока не ниже первого сорта, а, как известно, приусадебные хозяйства обеспечивают в значительной мере молоко только второго сорта. В результате, показатели качества и безопасности молока, закупленного в промышленных хозяйствах значительно повысились. Авторы акцентируют внимание на том, что важным фактором по развитию производственной деятельности для товаропроизводителей и реализационная цена молока, которая в 2018 году по Украине составила 7602,4 грн / т., что на 368,4 грн / т больше, чем в 2014 году.

Обосновано, что в молокоперерабатывающей отрасли Украины существует ряд проблем, которые мешают ее дальнейшему развитию, основными из которых являются: увеличение конкуренции со стороны нелегально работающих предприятий, теневой рынок, фальсифицированная продукция, недоверие и отсутствие кооперации между производителями и переработчиками продукции и тому подобное. Автором доказано, что решить эти проблемы можно путем объединения производителей молока и переработчиков в кооперативы и обеспечения их эффективной государственной поддержкой.

Ключевые слова: молоко, молокоперерабатывающая отрасль, качество, поголовье, молочное скотоводство, цена реализации, рынок.

Tabl.: 2. Рис.: 5. Лит.:12

Постановка проблеми. Молочна промисловість є провідною у харчовій і переробній галузях. До її складу входять підприємства з виробництва тваринного масла, цільномолочної продукції, молочних консервів, сухого молока, сиру, морозива, казеїну тощо [1]. Молоко та молочні продукти сьогодні є одними з основних цінних продуктів харчування, які багаті білками, незамінними амінокислотами, мікроелементами, вітамінами та іншими корисними речовинами.

Виробництво молока та молочних продуктів має свої специфічні господарські та організаційні особливості: короткий термін зберігання продукції в сирому вигляді, наявність широкого асортименту продуктів переробки, потреба в кооперації та інтеграції, обумовлена особливостями переробки молока [2].

У формуванні повного циклу від виробництва молочної сировини до надходження готової продукції споживачам, сільське господарство знаходиться в складному становищі, перш за все, через велику роздробленість виробництва [3]. У більшості випадків попит на кінцеві продукти переробки є більш еластичним на відміну від попиту на молочну сировину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених і аналітиків досліджували основні чинники функціонування молочного ринку України, проводили аналіз динамічних змін і закономірностей його розвитку, а саме: Н. Белінська, О. Лесько [7], Т. Мостенська [8], О. П'янкова [11], С. Васильчак [2] та ін. Питанням розвитку й вирішення проблем молочного скотарства в галузі тваринництва приділяли увагу такі вчені, як: П. Гайдуцький, П. Саблук [1], М. Т. Керанчук [10], В. Джеджула [9] та ін.

Проте досі залишається актуальним питання щодо перспектив розвитку ринку молока та молочної продукції в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування ефективності виробництва молока, дослідження факторів впливу на його обсяги виробництва, якість і ціну та визначення перспектив розвитку молочної галузі в Україні.

Виклад основного матеріалу. Загальна статистика виробництва молока за останні п'ять років погіршилася: національний вал виробництва зменшився на 9,2 %, або близько 1 млн т [4]. У 2018 році усіма категоріями господарств було вироблено 10,064 млн. тонн молока, що на 216,5 тис. тон (2,1%) менше відповідно до минулого року. Господарствами населення вироблено 7308,3 тис. тонн, сільськогосподарськими підприємствами – 2755,7 тис. тонн, що, відповідно, на 206,5 та 10,0 тис. тонн менше, ніж у 2017 році. Частка молока виробленого господарствами населення у 2014 році становила 76,2 %, а сільськогосподарськими підприємствами – лише 23,8 %. У 2018 році питома вага виробництва молока підприємствами зросла на 3,5 % і сягала 27,3 %, відповідно, обсяг виробництва у господарствах населення зменшився і дорівнював – 72,7 % (рис. 1). Отже, основним виробником молока залишаються все-таки особисті селянські господарства.

Рис. 1. Динаміка виробництва молока

Джерело: ДССУ

Аналізуючи динаміку виробництва молока зазначимо, що його обсяги залежать від періоду (місяця) та сезонності – у літній період надій молока збільшується на 30-50 % [5]. Найбільше виробництво молока припадає на травень-червень, що характеризується періодом росту зеленої маси, яка в цей період має вищу поживність та корисні якості, що впливає на продуктивність худоби, а з липня спостерігається спад обсягів виробництва молока.

Обсяг виробництва молока суттєво залежить від чисельності поголів'я худоби та її продуктивності. Нажаль, загальна чисельність поголів'я корів щороку зменшується, проте їх продуктивність, за рахунок збалансованості кормової бази, розвитку племінного молочного скотарства та умов утримання – підвищується.

Станом на 01.01.2019 р. в усіх категоріях господарств чисельність поголів'я корів становила 1926,3 тис. голів, що на 91,5 тис. голів (4,2 %) менше до відповідного періоду минулого року. Масова частка поголів'я корів у господарствах населення сягала 75,7 % (рис. 2). Протягом аналізованого періоду поголів'я ВРХ в сільськогосподарських підприємствах зменшилося на 1,14 млн, у господарствах населення – на 2,23 млн. Таким чином, чисельність корів у підсобних господарствах дорівнювала 1,5 млн голів, що на 3,3 % менше, ніж у 2017 р., а на підприємствах – 467,9 тис. голів, що на 0,3 % перевищує дані 2017 року [4].

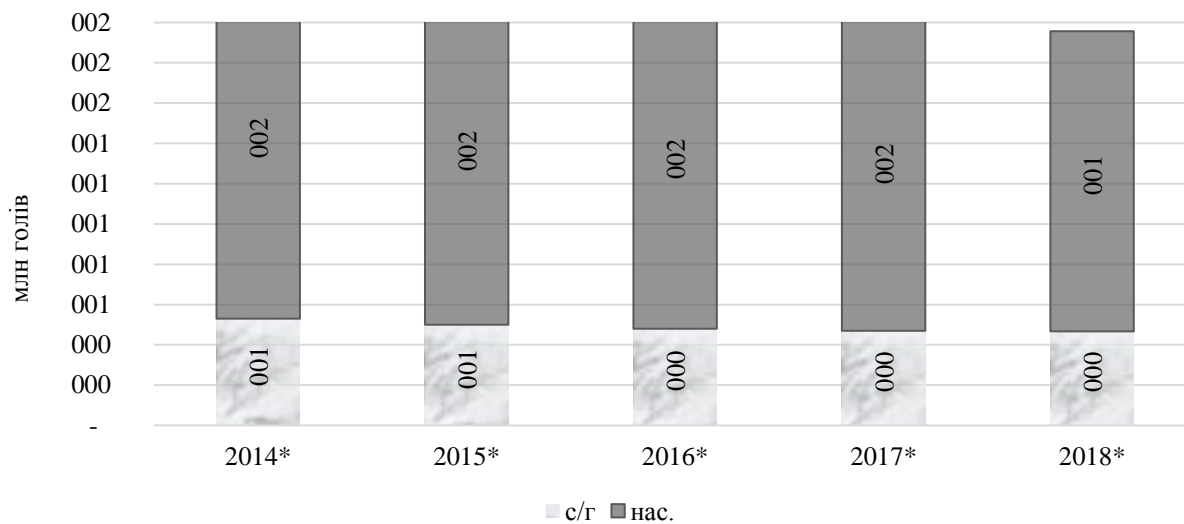

Рис. 2. Динаміка поголів'я корів у 2014-2018 рр., млн голів.

Джерело: ДССУ

Така зміна пояснюється насамперед новими вимогами до якості молока. Оскільки, з 1 січня 2019 року набув чинності ДСТУ 3662:2018 «Молоко-сировина коров'яче», яким обумовлено надходження на переробні підприємства молока не нижче першого гатунку, а, як відомо, присадибні господарства забезпечують значною мірою молоко другого гатунку [6].

У результаті молокозаводи почали зменшувати обсяги прийому молока від населення, оскільки, щоб довести його до якісної кондиції, потрібно понести додаткові витрати на його пастеризацію, що, відповідно, збільшить собівартість.

Основним чинником стабілізації ситуації в галузі молочного скотарства є нарощування чисельності поголів'я худоби, та підвищення її продуктивності (рис. 3).

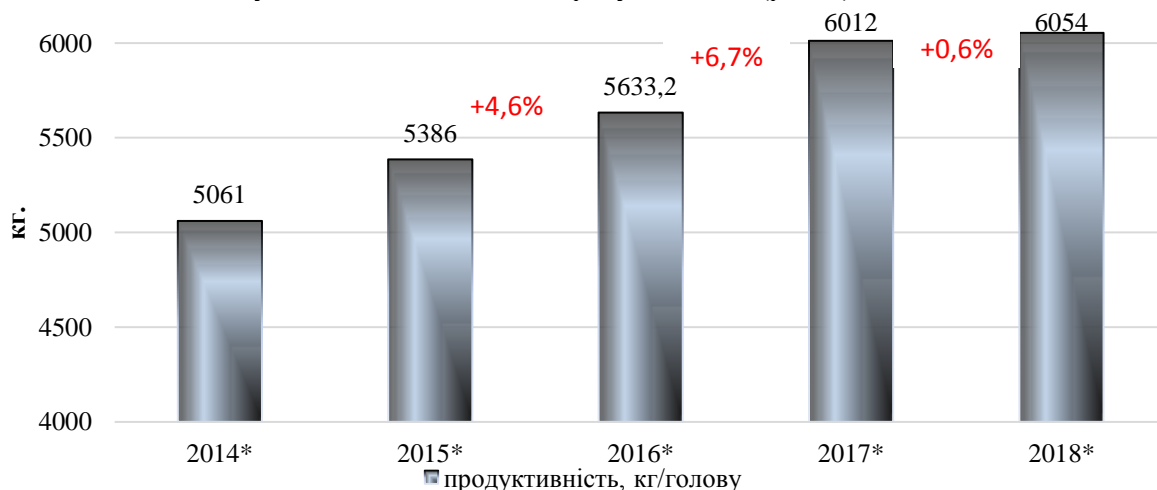

Рис. 3. Динаміка продуктивності корів в сільськогосподарських підприємствах, кг/корову/рік

Джерело: ДССУ

Щороку динаміка продуктивності корів зростає. Протягом аналізованого періоду продуктивність корів зросла на 19,6 % і дорівнювала 6054 кг. Найвищий темп зростання продуктивності бачимо у 2017 році – 6,7 % порівняно з 2016 р., 5,6 % сягай підвищення продуктивності у 2015 р., 4,6 % – у 2016 р., 0,6 % – у звітному році. Ці позитивні зміни пов'язані з інтенсифікацією виробництва.

Слід відмітити, що на негативну динаміку по зменшенню виробництва молока значно вплинула ситуація у господарствах населення, адже більша частка чисельності поголів'я худоби та птиці зосереджена у господарствах населення (зменшено 92,8 тис. корів у господарствах населення).

Найбільшого прориву вітчизняна молочна галузь досягла в якості молока. Як відомо, до 2019 року в Україні виділяли п'ять гатунків молока: екстра, вищий, перший, другий та негатуркове [7]. Останні два характерні для господарств населення. Найпоширенішими у сільськогосподарських підприємствах є перший, вищий та екстра. Водночас в усьому світі до харчової переробки допускають тільки таке молоко, яке за параметрами якості і безпечності відповідає вітчизняному екстра-гатунку, решта – непридатні для переробки.

Частка молока екстра- та вищого гатунку за останніх п'ять років зросла. Частка екстра-сортів у структурі надходження на переробку від сільськогосподарських підприємств підвищилась з 9,2 % до 21,6 %, а вищого – з 33,8 % до 38,1 %. Питома вага надходжень молока першого гатунку зменшилась і сягала 32,9 % (Рис.4) [4].

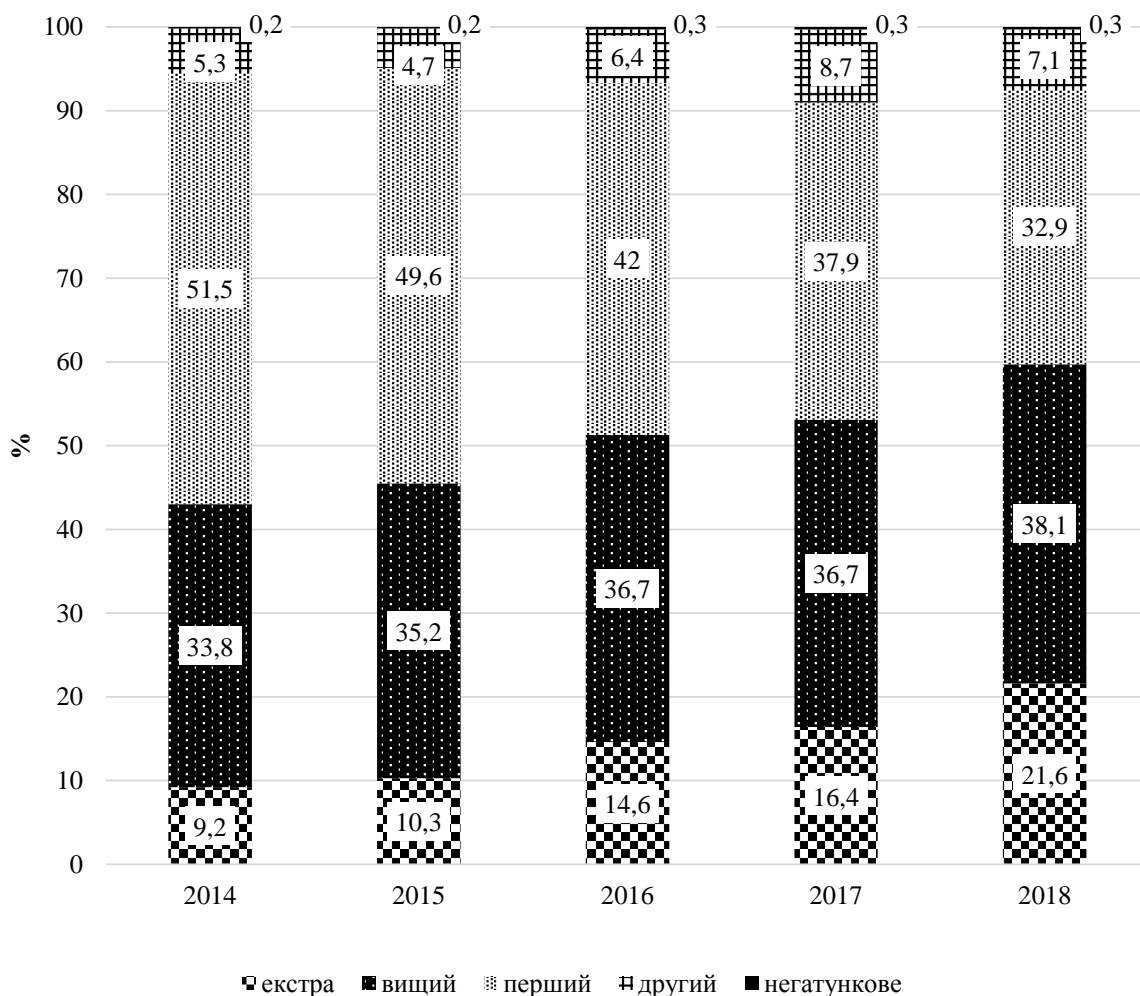

Рис. 4. Динаміка якості молока, %

Джерело: ДССУ

Загалом, за підсумками 2018 року, на молокопереробні підприємства України надійшло 4,18 млн т молока базової жирності, що на 3,9 % менше, ніж за відповідний період минулого року та на 10 % менше, ніж у 2014 році. Із загального обсягу закупленої переробними підприємствами сировини 2,72 млн т молока надійшло від сільськогосподарських підприємств, що на 12,4 % більше, ніж у 2014 р. та 1,09 млн т – господарств населення, що на 37 % менше базового року.

Показники якості та безпечності молока, закупленого в промислових господарствах покращуються. Так, частка екстра-гатунку в загальній структурі зросла до 21,6 % і становила 586,2 тис. т., вищого гатунку – до 38,1 % або 1,04 млн т. відповідно, питома вага обсягів молока першого гатунку зменшилась на 42%. Варто зазначити, що 50 % всього молока екстра гатунку, яке надходить на переробку, забезпечують господарства Асоціації виробників молока.

Важливим чинником щодо розвитку виробничої діяльності для товаровиробників є і реалізаційна ціна молока [8] (рис. 5).

Закупівельні ціни на молоко в 2018 році мали традиційне сезонне коливання та перебували під впливом світових тенденцій. Як наслідок, середня ціна на молоко не перевищила 30 дол./100 кг ЕСМ (жир – 4%, білок – 3,3%). В той же час, середня індикативна ціна на молоко розрахована німецькою дослідною мережею IFCN склала 34,1 дол./100 кг [5].

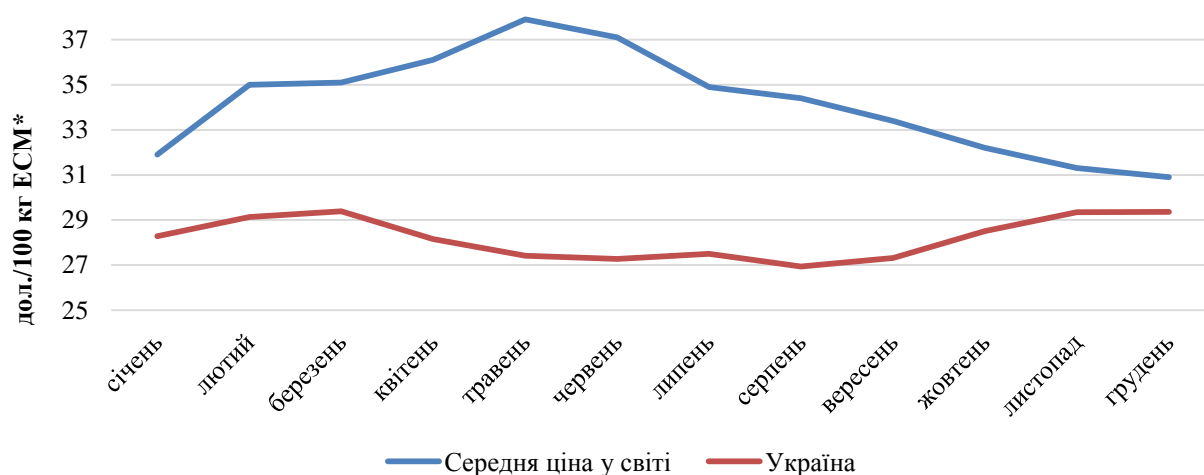

Рис. 5. Ціни на молоко у 2018 році, дол./100 кг ЕСМ*

*ЕСМ-молоко скориговане по енергії (жир – 4 %, білок – 3,3 %)

Джерело: розрахунки АВМ

Середня реалізаційна ціна молока у 2018 році по Україні становила 7602,4 грн/т., що на 368,4 грн/т більше, ніж у 2014 році. За даними із регіонів станом на 04.01.2019 року закупівельні ціни молока І сорту без ПДВ зросли – на 2 % і становили 8,71 грн/кг, оптово-відпускна ціна молока 2,5 % жирності в плівці зросла – на 8 % і дорівнювала 6,08 грн/кг, масла вершкового – на 9 % – 129,76 грн/кг.

Однак закупівельні ціни на молоко ІІ сорту без ПДВ зменшились і дорівнювали 6,93 грн/кг, на молоко ІІ сорту від господарств населення – 5,06 грн/кг.

За даними Міністерства фінансів України індекс споживчих цін на молоко у січні 2019 року становив 100,20 %.

Для будь-якої галузі або ринку ключовим мотивуючим фактором розвитку залишається торгівля. У січні-грудні 2018 року, за даними ДФС, імпорт молока і молокопродуктів у перерахунку на молоко сягав 181,4 тис. тонн, що на 38,1 % більше, ніж за відповідний період 2017 року, експорт дорівнював 789,7 тис. тонн, що на 1,3 % перевищує значення 2017 року (таблиця 1) [4].

Таблиця 1

**Експорт та імпорт молочної продукції у січні-грудні 2018 року
(в перерахунку на молоко)**

Продукція	Експорт		Імпорт	
	тонн	зміна до попереднього року	тонн	зміна до попереднього року
Молоко і вершки не згущені	20815	+48,0 %	1326	+58,4 %
Молоко згущене та сухе	44320	-24,1 %	6103	+38,6 %
Йогурти	7658	+47,4 %	6800	+34,5 %
Сироватка	3194	на рівні поперед. року	210	+51,6 %
Масло вершкове	607660	-0,2 %	21980	+46,3 %
Сири	87602	-7,8 %	144081	+37,1 %
Морозиво	18444	+21,3 %	888	+12,5 %

Джерело: ДССУ

У процесі досягнення прогнозованих показників існують варіанти, які найбільш відповідають потенційним можливостям нарощування виробництва.

Із урахуванням цих умов визначальними факторами, що обумовлюють експортний потенціал, є обсяги продукції внутрішнього виробництва та її якість, купівельна спроможність населення, співвідношення цін на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції, квоти чи інші обмежувальні чинники, зокрема ветеринарно-санітарні обмеження.

При цьому варто відзначити, що проблеми з цінами мали фермери не тільки України, а й усього світу [9]. Надлишок молока на глобальному ринку та високі ціни на корми та нафту призвели до збитковості багатьох фермерів Європи, Океанії та США. Так, середня закупівельна ціна в Європі опустилася на 2,4 % за рік, в Новій Зеландії – на 8,5 %, а в США – на 12 %.

Відповідно до прогнозу ФАО (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) у 2018 році очікується зростання виробництва молока на 2,1 %, головним чином за рахунок зростання обсягів його виробництва в країнах Азії, зокрема в Індії, яка є одним з найбільших виробників в світі та Філіппінах.

Найбільшу частку у світовому виробництві молока займають країни Азії (40 %), Європа займає друге місце в загальній структурі – 27 %, далі йдуть Північна Америка (13 %), Південна Америка (8 %), Африка (6 %) та Океанія (4 %). Країни Азії також є найбільшими імпортерами молочної продукції – на них припадає майже 60 % від світового імпорту молокопродуктів, а найбільшими експортерами є країни Європи (36 %) та Океанії (30 %).

Таблиця 2

Окремі показники функціонування світового ринку молока і молокопродуктів (за даними звіту ФАО за 2018 рік) [5].

(тис. тонн, у перерахунку на молоко)

	Виробництво			Імпорт			Експорт		
	2014 р-2016 р	2017 р	2018 р	2014 р-2016 р	2017 р	2018 р	2014 р-2016 р	2017 р	2018 р
Азія	314197	323470	333153	40650	42327	43938	6528	6203	6029
Африка	45759	45080	45516	10380	9836	10407	1275	1190	1189
Центральна Америка	17189	17556	17710	5349	6111	6368	763	1440	1450
Південна Америка	63459	63473	64824	3202	3199	3026	4262	3259	3332
Північна Америка	103581	107182	109193	2629	2604	2543	10511	11779	12462
Європа	220514	224400	227089	6849	6320	5694	24478	26251	26842
Океанія	31516	30710	31040	1230	1521	1570	22541	21622	22244
Всього	796215	811870	828524	70289	71918	73546	70359	71744	73549

Джерело: дані ФАО [5].

Якщо дивитися на виробників готової продукції то найбільшими експортерами СЦМ є Нова Зеландія (56 %), ЄС (16 %), Аргентина (3 %) та Уругвай (4 %), СЗМ – ЄС (33 %), США (27 %), Нова Зеландія (16 %) та Австралія (7 %), вершкового масла – Нова Зеландія (50 %), ЄС (21 %), Білорусь (9 %), США (4 %) та Україна (4 %), сиру – ЄС (33 %), США (14 %), Нова Зеландія (14 %), Білорусь (7 %), Австралія (7 %) та Єгипет (4 %).

Вивчаючи досвід провідних зарубіжних країн можна виділити конкретні напрями державного регулювання ринку молока і молочної продукції [10; 5]:

регулювання цін на молоко-сировину контроль споживчих цін, прямі виплати виробникам, регулювання збуту молока сільськогосподарськими виробниками, регулювання економічного механізму в аграрному секторі, підтримка інноваційних розробок.

Обсяги виробництва регулюються шляхом встановлення квот на виробництво певних видів продукції, зміни спеціалізації, вилучення сільськогосподарських земель. У більшості країн регулювання доходів фермерів і цін на сільськогосподарську продукцію відбувається за засобами спостереження за змінами деяких економічних показників. Це можуть бути витрати за видами

виробництва (США), або по групах спеціалізованих господарств (ЄС), паритет цін на сільгосппродукцію і засоби виробництва для сільського господарства, прибутковість окремих галузей народного господарства.

У країнах з розвинутою ринковою економікою в останні десятиліття відбувається укрупнення молокопереробних підприємств за рахунок злиття дрібних і вступу у великі міжнародні концерни, що спричинило укрупнення і спеціалізацію молочних ферм. Економічною основою цих процесів є кооперація та інтеграція. Державний контроль спрямований на великі інтегровані формування, що забезпечують менше витрат і велику ефективність виробництва при взаємовідносинах з фермерами [11].

Ринок молока і молочної продукції в більшості зарубіжних держав є одним із найбільш регульованих [12]. Конкретними напрямками державного впливу є: програми підтримки цін на молоко, програми із регламенту маркетингу молока, кооперативне регулювання цін, регулювання імпорту, державні товарні і закупівельні інтервенції, квотування збуту молока, прямі виплати виробникам, підтримка інноваційних розробок тощо.

На основі вищенаведеного можемо стверджувати, що в молокопереробній галузі України існує низка проблем, які заважають її подальшому розвитку, а саме:

– Постійні непорозуміння та недовіра між виробниками молока та переробниками, майже відсутня кооперація – обидві сторони намагаються збільшити власні прибутки за рахунок іншого. Замість того, щоб кооперуватись та розвиватись разом, виробники і переробники ніяк не можуть дійти згоди між собою. Виробники молока вимагають збільшення цін на молочну сировину в періоди її сезонного зменшення (листопад-лютий). В свою чергу, молокопереробники намагаються отримати максимально високу ціну в період “великого молока”. Проте поки що більшого успіху в цьому досягли виробники молока. Не в останню чергу, за рахунок об’єднання в національні та регіональні асоціації, які лобіюють їхні інтереси та синхронізують роботу.

– Концентрація виробництва молока в особистих селянських господарствах – є основною причиною низької якості молока, а отже, й продуктів його переробки. У сучасних умовах домогосподарства населення не здатні забезпечити високу якість молока через низку причин: недотримання вимог щодо утримання корів, порушення санітарно-гігієнічних норм і, як наслідок, висока бактеріальна забрудненість молока, порушення технології доїння, немає умов для охолодження молока, порушення вимог щодо зберігання, немає можливості негайного транспортування молока на молокопереробні заводи чи молокопункти – відсутність «холодної логістики» – значно ускладнює контроль держави за якістю молока.

– Недостатній контроль з боку контролюючих органів за якістю молочної сировини, що виробляється – Якість молочних продуктів безпосередньо залежить від якості сировини з яких вони виробляються. Якість же сировини в свою чергу залежить від дотримання виробниками встановлених норм та стандартів під час виробництва. У молокопереробників немає механізмів впливу на виробників, адже більшу частину року на ринку існує дефіцит молока. Це призводить до порушень багатьох норм виробництва, особливо в особистих підсобних господарствах населення.

– Збільшення конкуренції з боку нелегально працюючих підприємств, тіньовий ринок, фальсифікована продукція – За останній час майже в кожному районі з’явилися дрібні молокопереробники, які працюють без обов’язкових дозвільних документів та навіть державної реєстрації. Вони збирають молоко за готівку по вищим цінам, виробляють з нього молочну продукцію (переважно це сири м’які та кисломолочні) і продають далі за готівку. При цьому не сплачуються податки та не витримують ніякі виробничі стандарти. Це в свою чергу також сприяє низькій якості сировини, адже виробники знають, що якщо завод не прийме неякісну сировину, її залюбки заберуть нелегально працюючі підприємства. В результаті страждають легально працюючі молокопереробні компанії від недобросовісної конкуренції, місцеві бюджети від недоотриманих надходжень та споживачі, які знаходяться під ризиком споживання неякісної продукції.

– Низький технологічний рівень на виробництвах, відсутність сучасного обладнання – за останній час майже в кожному районі з’явилися дрібні молокопереробники, які працюють без обов’язкових дозвільних документів та навіть державної реєстрації. Вони збирають молоко за готівку по вищим цінам, виробляють з нього молочну продукцію (переважно це сири м’які та кисломолочні) і продають далі за готівку. При цьому не сплачуються податки та не витримують ніякі виробничі стандарти. Це в свою чергу також сприяє низькій якості сировини, адже виробники знають, що якщо завод не прийме неякісну сировину, її залюбки заберуть

нелегально працюючі підприємства. В результаті страждають легально працюючі молокопереробні компанії від недобросовісної конкуренції, місцеві бюджети від недоотриманих надходжень та споживачі, які знаходяться під ризиком споживання неякісної продукції.

– Нестача кваліфікованого менеджменту та невідповідності майбутніх фахівців вимогам галузі – останні 20 років університети не провели оновлення матеріально-технічної бази. Крім того, викладають зараз студентам застарілі технології. Але молочна наука і виробництво пішли далеко вперед! Тому зараз не вистачає висококласних молочних технологів. Крім того, дуже важливою є кваліфікація так званої середньої виробничої ланки – начальника цеху, технологів, майстрів, які забезпечують стабільність і надійність виробництва. Висока кваліфікація цих людей полегшує роботу і топ-менеджерам компаній тощо.

У результаті визначених проблем, пропонуємо:

- об'єднати виробників молока та переробників у кооперативи;
- запровадити ідентифікацію та реєстрацію ВРХ, яка б відповідала вимогам європейського ринку.;
- забезпечити системну та ефективну державну фінансову підтримку виробників молока;
- модернізувати виробництво молока на основі залучення нових технологій.

Висновки. Отже, з огляду на те, що в світі глобальна продовольча криза і товари сільського господарства з кожним днем стають все ціннішими, Україна зі своїми сприятливими кліматичними умовами та інвестиційним потенціалом може нарощувати сільськогосподарське виробництво, тим самим забезпечувати зростаючу власну потребу у сільськогосподарській продукції. Основним виробником молока і молокопродуктів в аграрному секторі України є допоки господарства населення, які, попри все, збільшують виробництво дуже повільно. При розробці стратегічних планів розвитку молочного скотарства в усіх регіонах України органам державної влади варто звернути увагу на серйозні нерівномірності розвитку сільськогосподарського виробництва з метою захисту сільських територій від депопуляції.

Список використаних джерел

1. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький та ін.; за ред. П.І. Гайдуцького. Київ, 2016. 424 с.
2. Васильчак С.В. Особливості функціонування ринку молока та молочної продукції. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. № 15.4. С. 357-362.
3. Тивончук С.В., Тивончук Я.О., Павлоцька Т.П.. Розвиток ринку виробництва молока в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Економіка АПК*. 2017. № 4. С. 25–31
4. Офіційний сайт Держстат України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Головний сайт для агробізнесу Latifundist Media: ТОП-10 виробителів молочної і молкосодержащої продукції 2017. URL: <https://latifundist.com/rating/top-10-proizvoditelej-molochnoj-i-molokosoderzhash chejproduksii-2017>.
6. ДСТУ 3662:2018 Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови URL: http://www.online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=77350
7. Белінська Н., Лесько О. Економічна ефективність діяльності молокопереробних та трансформаційних процесів в Україні: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2012. 280 с.
8. Мостенська Т. Л., Сичевський М. П. Вплив ціни на конкурентоспроможність продукції на ринку молока. *Наук. праці Нац. ун-ту харчових технологій*. 2013. № 52. С. 165-175.
9. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств молочної галузі / В.В. Джеджула, І.Ю. Єпіфанова, М.Ю. Дзюбо. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 12-14.
10. Керанчук Т.Л. Молочна галузь України: перспективи і проблеми розвитку. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3(08). С. 133–136. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/25.pdf.
11. П'янова О. В. Обґрунтування напрямів розвитку товарних портфелів підприємств молочної промисловості відповідно до загальносвітових та українських тенденцій споживчої поведінки. *Формування ринкових видів в Україні: зб. наук. праць*. 2014. № 2. С. 89-95.
12. Степанчук С.О., Єфісько Ю.Ю. Стан та перспективи розвитку молочного ринку України. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 99-102.

References

1. Agrarna reforma v Ukrayini / P.I. Haydutskyi ta in.; za red. P.I. Haydutskoho. Kyuyiv, 2016. 424 s.

2. Vasylychak S.V. Osoblyvosti funktsionuvannya rynku moloka ta molochnoyi produktsiyi. Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny. 2013. № 15.4. S. 357–362.
3. Tyvonchuk S.V., Tyvonchuk Y.O., Pavlotska T.P Rozvytok rynku vyrobnytstva moloka v Ukrayini v konteksti yevrointehratsiynykh protsesiv. Ekonomika APK. 2017. № 4. S. 25-31
4. Ofitsiynyy sayt Derzhstat Ukrayiny. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Holovnyy sayt dlya ahrobiznesu Latifundist Media: TOP-10 proyzvodyteley molochnoy y molokosoderzhashchey produktsyy 2017. URL: <https://latifundist.com/rating/top-10-proizvoditelej-molochnoj-i-molokosoderzhash-chejproduksii-2017>.
6. DSTU 3662:2018 Moloko-syrovyna korov`yache. Tekhnichni umovy URL: http://www.online.budstandart.com/ua/catalog/docpage.html?id_doc=77350
7. Belinska N., Lesko O. Ekonomichna efektyvnist diyalnosti molokopererobnykh ta transformatsiynykh protsesiv v Ukrayini: monohrafiya. Vinnytsya: VNTU, 2012. 280 s.
8. Mostenska T. L., Sychevyy M. P. Vplyv tsyny na konkurentospromozhnist`i produktsiyi na rynku moloka. Nauk. pratsi Nats. un-tu kharchovykh tekhnolohiy. 2013. № 52. S. 165-175.
9. Napryamy pidvyshchennya efektyvnosti diyal`nosti pidpryyemstv molochnoyi haluzi / V.V. Dzhedzhula, I.YU. Yepifanova, M.YU. Dzyubko. Investytsiyi: praktyka ta dosvid. 2018. № 11. S. 12-14.
10. Keranchuk T.L. Molochna haluz Ukrayiny: perspektyvy i problemy rozvytku. Skhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnya. 2017. № 3(08). S. 133–136. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/25.pdf.
11. Pyankova O.V. Obgruntuvannya napryamiv rozvytku tovarnykh portfeliv pidpryyemstv molochnoyi promyslovosti vidpovidno do zahal`nosvitovykh ta ukrayinskykh tendentsiy spozhyvchoyi povedinky. Formuvannya rynkovykh vydiv v Ukrayini: zb. nauk. prats'. 2014. № 2. S. 89-95.
12. Stepanchuk S.O., Yefisko YU.YU. Stan ta perspektyvy rozvytku molochnoho rynku Ukrayiny. Ekonomika ta derzhava. 2017. № 5. S. 99-102.

Інформація про авторів

ПРОНЬКО Людмила Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: pronkoL@ukr.net).

КОЛЕСНИК Тетяна Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії факультету менеджменту та права. Вінницький національний аграрний університет

САМБОРСЬКА Оксана Юрїївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21000, м. Вінниця, вул. Пирогова 3, e - mail: super_oksana30@ukr.net).

PRONKO Lyudmila, PhD, associate professor, Department of administrative management and alternative energy sources, Vinnitsa National Agrarian University (21008, Vinnitsa, 3, Soniachna str., e-mail: pronkoL@ukr.net).

KOLESNIK Tatyana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, faculty of management and law, Vinnytsia National Agrarian University.

SAMBORSKY Oksana – candidate of economic sciences, professor department of administrative management and alternative energy sources Vinnytsia national agrarian university (21000, Vinnitsa, Pirogova str.3. e- mail: super_oksana30@ukr.net).

ПРОНЬКО Людмила Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: pronkoL@ukr.net).

КОЛЕСНИК Татьяна Васильевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, факультета менеджмента и права. Винницкий национальный аграрный университет

САМБОРСКАЯ Оксана Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21000, г. Винница, ул. Пирогова 3, e - mail: super_oksana30@ukr.net).

